

e | MAESTRO

JAARGANG 25
EM67 NOVEMBER 2018

In memoriam: Baltazar Benitez

**Jazz op
de klassieke
gitaar**

● **In gesprek met
componist
Jacob ter Veldhuis**

● **Social Media
in de
lespraktijk**

In memoriam: Baltazar Benitez

OP 12 JULI 2018 IS GITARIST EN DOCENT MAESTRO BALTAZAR BENITEZ OVERLEDEN.
GRAAG WIL MIJN ERVARINGEN DIE IK MET HEM HAD BESCHRIJVEN VANUIT HET PERSPECTIEF VAN EEN
LEERLING. IK HEB 9 JAAR LES VAN HEM GEHAD OP HET BRABANTS CONSERVATORIUM (1972-1981).

DOOR: JAN VAN DEN LANGENBERG

Per 1 november 1972 nam Baltazar Benitez het stokje over van Jan Goudswaard, precies een maand eerder loste Hein Sanderink Dick Visser af. Een scharniermoment binnen de gitaarsector in Nederland, meer in het bijzonder: op het Brabants Conservatorium in Tilburg. Baltazar bracht de Spaans-Zuid Amerikaanse spirit mee naar Tilburg. Van Carlevaro en ook van Barrios of Piazzolla had nog vrijwel niemand gehoord.

Benitez kwam uit Uruguay waar hij in Montevideo onder meer les kreeg van niemand minder dan Abel Carlevaro. Na het winnen van een door het 'Centro Cultural de Música' georganiseerd concours in 1970 werd hem op uitnodiging van het Spaans Cultureel Instituut een beurs verleend om naar Santiago de Compostela te komen waar hij o.m. masterclasses volgde bij Andres Segovia en José Tomás. In 1971 won hij daar ook het jaarlijkse prestigieuze Internationale Gitaarconcours.

Via Spanje kwam hij uiteindelijk in Nederland terecht. Na een korte tijd les te hebben gegeven aan de muziekschool van Capelle aan de IJssel werd hij door Louis Toebosch, toenmalig directeur van het Brabants conservatorium in Tilburg, op 1 november 1972 aangesteld als docent hoofdvak klassiek gitaar. De lessen in Capelle aan de IJssel nam ik van hem over.

In 1973 nam hij deel aan het VIIe Festival Internacional De Guitarra 'Francisco Tárrega' in Benicasim, Spanje en won dit prestigieuze concours. Verplicht werk: Suite Valenciana van Vicente Asencio.

De leerlingen van het eerste uur, waaronder Eugène den Hoed en ondergetekende waren van dichtbij getuige van de overrompelende muzikale en technische ontwikkeling van een ambitieuze gitarist 'hors catégorie'.

Zijn credo luidde: 'Je moet doen wat de muziek vraagt'. Een welhaast Cruyffiaanse wijsheid, zoiets als 'je moet luisteren anders kun je niet spelen', waar geen speld tussen te krijgen is. Het lijkt simpel maar het vereist grondige kennis, een begenadigde intuïtie en de vaardigheid om het uit te kunnen voeren.

En kennis had hij! Met Robert Donington's 'The Interpretation Of Early Music' onder de arm ging hij oude muziek te

lijf. Hij doorgrondde de relativiteit van de interpretatie die niet aan strikte regels gebonden was maar voor een groot deel afhankelijk is van de mogelijkheden van instrument en speler. Hij ging te rade bij gerenommeerde specialisten op dat gebied, musici van naam en faam, het resultaat was een onnavolgbare vertolking van de eerste luitsuite van Bach, uitgebracht in 1980 met naast Bach ook 5 sonates van Domenico Scarlatti. Zijn leerlingen konden de ontwikkeling naar deze uitvoering in de jaren daaraan voorafgaand op de voet volgen.

“ Het bleek al spoedig dat hij de hier vigerende middelmatigheid was ontstegen en werd daarom niet altijd door iedereen begrepen. Maar wat inspireerde hij!

Zijn eerste LP uit 1976, ‘South American Guitar Music’ – die aan de Bach/Scarlatti LP voorafging - was ook een bijzondere: de allereerste opname van ‘Theme, Variations and Fugue’ van Manuel Ponce, muziek van Agustín Barrios (waaronder de fameuze tremolo ‘El Ultimo Canto’) en de vijf ‘Preludios Americanos’ van Abel Carlevaro, eveneens de eerste opname.

Ook op de muziek van klassiekers als Fernando Sor liet hij een ander licht schijnen. Ik weet nog dat ik in het Rondo uit Opus 22 in de 2e helft van het thema de onderstem (eigenlijk de middenstem) syncopisch moest invullen, net zoals de altviolen in de symfonische werken van Mozart. De noten waren niet heilig, de muziek wel! Het was altijd een ‘upgrade’.

Hij speelde zowat het hele gitaarrepertoire en tijdens de lessen hoorde ik zijn versie van de vele stukken die hij onder handen nam – en die ik in veel gevallen ook zelf moest studeren.

Het bleek al spoedig dat hij de hier vigerende middelmatigheid was ontstegen en werd daarom niet altijd door iedereen begrepen. Maar wat inspireerde hij! Hij verlangde

– terecht – inzet, veel inzet en kon niet veel waardering opbrengen voor leerlingen die hun huiswerk niet of niet voldoende hadden gedaan.

Hij bracht nieuwe inzichten mee, nieuwe technieken, de tips en trics waren niet te tellen. In de bladmuziek wist hij kleurrijk (letterlijk) door middel van aantekeningen, technisch en muzikaal, je op het goede spoor te zetten. Maar hij was wel zo flexibel en pragmatisch om ook goede suggesties van een leerling te waarderen of zelfs te overwegen deze over te nemen. Hij gaf je de ruimte om zelf te ontwikkelen; je mocht dingen anders doen. Als je het maar goed wist te motiveren. Een verschil van mening was dan geen beletsel voor een goede verstandhouding.

Zijn fantastische tremolo kwam ook niet uit de lucht vallen: ‘Técnica de la mano derecha’ van Abel Carlevaro was hiervoor vanzelfsprekend zijn bijbel.

Net als de pianist Arthur Rubinstein die ’s ochtends aan de piano gewoon een boek las terwijl hij langdurig zijn motoriek trainde speelde Benitez uren en uren rechterhandoefeningen van Carlevaro. De snelheid en gelijkmatigheid in ritme en volume was ongeëvenaard.

Voor studiedoeleinden beluisterde hij ook enkele LP’s – hij had er niet veel om zijn eigen inzichten niet teveel te ‘bezoedelen’ – en nam tremolostukken met een tape-recorder op, speelde ze op half-speed af en constateerde dat er geen regelmatige tussen zat, ook niet die van John Williams. Hij liet me in de les zijn tremolo’s horen, op de klassieke manier: **p a m i**, de flamenco-manier: **p i a m i** (kwintolen) en sextolen: **p i m a m i** (arpeggio beweging op een snaar), het maakte hem niet uit. Het is misschien wel ‘over the top’ perfectionisme... Maar ook dat was Benitez en het resultaat loog er niet om!

Van een zeldzaam staaltje linkerhandtechniek mocht ik ook eens getuige zijn, hij deed dat één keer in de 6 maanden (...), hij was anatomisch wel gezegend met een langer dan gemiddelde pink, maar toch, probeer het maar eens: Stem je 6e snaar op D en speel dan zes tegelijk(!) klinkende D’s. Hij deed dit in de context van de 11de étude van Villa-Lobos, het poco meno gedeelte, alsof dat al niet moeilijk genoeg was...

Wilde je Asturias spelen of andere stukken die voor de gitaar bewerkt waren, dan moest je zelf aan de slag met het origineel. Dan was Benitez op zijn best! Want als je uit gaat van zijn credo dan kom je al gauw tot de essentie: wat bedoeld de componist? Moet je de pianonoten die Albéniz bedacht om de gitaar te imiteren letterlijk nemen? De harmonie biedt voldoende ruimte om te variëren, zelfs origineel voor gitaar gecomponeerde stukken - maar door niet gitaar spelende componisten - moesten getransformeerd worden zonder het stuk geweld aan te doen. Laten we wel zijn, Berlioz zei het al in zijn 'Instrumentationslehre', dat als je goed voor gitaar wilt schrijven je op zijn minst het instrument moet kunnen spelen. Gitaarspelen is keuzes maken, dat kon Benitez op zeer geraffineerde wijze. Zelfs zijn zelf gemaakte transcriptions wilde hij nogal eens voor de uitvoeringspraktijk hier en daar aanpassen...

Hij begeleidde zijn leerlingen naar hun examens en soms werden interpretaties door overige juryleden niet altijd gewaardeerd. Maar hoewel dat soms voor de betreffende leerling een wrange bijmaak kon hebben was het voor Benitez geen punt: zij begrepen de muziek niet! En dan is verdere discussie bij voorbaat zinloos.

Omdat de nadruk meer en meer op het concerneren ging vallen wilde het weleens voorkomen dat een leerling van ver kwam en dat Benitez vanwege een concerttour afwezig was. Een situatie die voor een conservatorium niet vreemd hoeft te zijn, de maestro is afwezig en de lessen worden waargenomen door een goede leerling of collega. Die ruimte of die benadering was op een Nederlands conservatorium niet echt aanwezig. Iedereen gelijk, poldermodel. Het gaf weleens wrevel tussen hem en de organisatie wat uiteindelijk dan ook resulteerde in beëindiging van zijn docentschap aan het Brabant Conservatorium. Omdat ik inmiddels ook op het conservatorium was aangesteld heb ik toen een aantal van zijn leerlingen mogen begeleiden naar hun eindexamen.

Ondertussen vervolgde hij zijn carrière, produceerde in 1984 een LP met uitsluitend muziek van Astor Piazzolla met wie hij intensief samen werkte en in 1985 door Zuid-

Amerika toerde. De bewerkingen van Benitez en zijn virtueuze interpretaties van Piazzolla's muziek zijn buitengewoon. Zijn indrukwekkende palmares is eindeloos. *

Na zijn tijd in Tilburg was hij als docent nog een aantal jaren verbonden aan het conservatorium van Gent. Niet veel later werd hij ernstig ziek en heeft dat moeten bekopen met de onmogelijkheid nog als gitarist verder te gaan. Iets wat een enorm zware wissel op zijn leven moet hebben getrokken.

Ik ontmoette hem later nog enkele keren bij mij thuis, waarbij hij bij een van die gelegenheden een zeldzaam cadeau voor me meebracht: een doos met drie LP's waaronder een kant met door hem gespeelde stukken van Albéniz, opus 232. Een voor een groot bedrijf geproduceerd relatiegeschenk wat niet in de handel te verkrijgen is. Ik had daar jaren terug wel eens om gevraagd.

Zeldzaam.

Soms kruisen bijzondere mensen je pad of lopen een poos met je mee en geven je iets waar je voor de rest van je leven dankbaar kunt zijn.

Een groot voorrecht om hem van zo dichtbij te hebben meegemaakt, met hem te kunnen studeren, van hem te leren. Vele mooie verhalen en vele mooie herinneringen.

Met dank aan Eugène den Hoed en Noël Benitez.

*Kijk voor uitgebreide biografische informatie op: www.baltazarbenitez.com